

עיונים לשבת פרשת שלה עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

עולם הבא

הרב שאולי גרינפלד

אלו אלא יכרתו וימותו, וכל מי שאינו זוכה לחיים אלו הוא המת שאינו חי לעולם אלא נכרת ברשעו ואבד כבהמה, וזהו כרת הכתובה בתורה שנאמר 'הכרת תכרת הנפש ההוא', מפי השמועה למדו הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא, כלומר שאותה הנפש שפירשה מן הגוף בעולם הזה אינה זוכה לחיי העולם הבא אלא גם מן העולם הבא נכרתת".

הרמב"ם מבאר שמשמעות הכרת היא שהנפש מאבדת את הזכות לקבל את הטובה של העולם הבא. וחזר על כך הרמב"ם שוב בהמשך אותו פרק⁵:

"הנקמה שאין נקמה גדולה ממנה שתכרת הנפש ולא תזכה לאותן החיים שנאמר 'הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה', וזה האבדון הוא שקורין אותו הנביאים דרך משל באר שחת⁶, ואבדון⁷, ותפֶתָה⁸ ועלוקה⁹ וכל לשון כלייה והשחתה קוראין לו, לפי שהיא הכלייה שאין אחריה תקומה, וההפסד שאינו חוזר לעולם".

הרי שכאשר התורה מודיעה לנו על עונש הכרת, רמוזה בכך הודעה על הטובה הגדולה הצפונה לצדיקים שיזכו לחיי העולם הבא. וכאן המקום לשאול, מדוע שהתורה לא תזכיר בפירוש את קיומו של העולם הבא כאשר מדובר על גמול הצדיקים, אלא מסתפקת בלרמוז עליו כאשר אנו לומדים על עונש הרשעים?

בפירוש המשניות, בהקדמה לפרק חלק, מבאר הרמב"ם שאין בכלל אפשרות שהתורה תדבר איתנו על השכר האמיתי¹⁰:

הרמח"ל, הניח את הצפייה לשכר בעולם הבא, בתחילת ספרו היסודי מסילת ישרים¹:

"יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והנה מה שהורנו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא **העולם הבא**, כי הוא הנברא בהכנה המצטרקת לדבר הזה".

אולם בכל זאת בעולם הבא אינו נזכר בפירוש בתורה, אלא רק בדרך רמז. וכך נאמר בפרשתנו²:

"והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר, את ה' הוא מגדף, ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה. כי דבר ה' בזה, את מצותו הפר, הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה".

ישנם חטאים, שהעובר עליהם במזיד, נענש בכרת. מהו הכרת? ביאר הרמב"ם בהלכות תשובה³:

"הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא" והיא החיים שאין מות עמה והטובה שאין עמה רעה, הוא שכתוב בתורה⁴ 'למען ייטב לך והארכת ימים', מפי השמועה למדו למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם שכולו ארוך, וזהו הוא העולם הבא, שכר הצדיקים הוא שיזכו לנועם זה ויהיו בטובה זו, **ופרעון הרשעים הוא שלא יזכו לחיים**

1	תחילת פרק א.	5	הלכה ה.
2	במדבר ט"ו, ל – ל"א.	6	תהלים נ"ה, כ"ד.
3	ח, א.	7	איוב כ"ח, כ"ב.
4	דברים כ"ב, ז.	8	ישעיהו ל, ל"ג.
		9	משלי ל, ט"ו.
		10	עמ' קל"ז במהדורת הגאון מהר"י קאפח.

ריה"ל בספר הכוזרי¹⁴, סבר שהצנעת העולם הבא בתורה, באה כדי ללמד שעניינו הוא להעמיק את הקשר עם הקדוש ברוך, מה שאת תוצאותיו אנו חשים כבר בעולם הזה:

יעודינו - התחברותנו בדבר הא-להי בנבואה ומה שקרוב לה, והתחברות הדבר הא-להי בנו בהשגחה והכבוד והנפלאות. ולפיכך לא היה דבור חוזר בתורה שאתם אם קיימתם את התורה הזו אשיבכם לאחר המוות אֵלַי גְּנוּת ותענוגים, אלא אמר אתם תהיו לי סגולה ואהיה לכם א-לוה מדריך אתכם".

עובדה מבדלת אותנו מאשליותיהן של הדתות האחרות:

"ויעודי אותם התורות כולם אינם בטוחים, כיון שהם כולם לאחר המוות. ויעודנו כולם כולל אותם יסוד אחד והוא תקוות הקרבה אל ה' ומלאכיו".

מֵרֵאשִׁי"ה קוֹק זצ"ל, התייחס אף הוא לכך שהתורה נמנעת מלדבר במפורש על העולם הבא, ומביא לכך שלושה הסברים. וכך כתוב באורות התורה¹⁵:

"מציאות חיי עולם הבא שלא הוזכרה כי אם ברמזים, מפני שלפי תגבורת ערכה האיכותי די לו בזה. ואם היה מתפרש יותר היה מוסיף ומתגבר כח המשיכה המיוחד לו עד שלא היה מניח מקום לציורים אחרים שבאמת הם כולם גם מועילים לו ומרוממים אותו, כמו הצלחת הכלל והפרט אפילו בהוה, ואהבת ה' מצד עצמה שהיא עולה על כל".

א. הכמיהה שלנו לחיי העולם הבא היא כל כך גדולה, כך שמספיק לנו לדעת שישנה מציאות בזו.

ב. אם היינו יודעים יותר על העולם הבא, היינו מתרכזים רק במאמץ להשיג אותו, ושוכחים שעלינו לדאוג גם למציאות שלנו של זולתנו בעולם הזה.

ג. הקדוש ברוך הוא רוצה שהקשר שלנו אליו יהיה אמיתי, ולא רק תוצאה של הצפייה לעולם הבא.

"דע, כי כשם שלא ישיג הסומא את הצבעים, ולא ישיג החרש את הקולות... כך לא ישיגו הגופות התענוגות הנפשיים. וכשם שאין הדג מכיר יסוד האש מפני שהוא שרוי בהפכו [כלומר: במים], כך לא יודע בעולם הזה הגשמי - תענוגי העולם הרוחני. לפי שאין אצלינו כלל עונג זולת עונג הגופות בלבד והשגת החושים... וכל מה שהוא חוץ מזה הרי הוא אצלינו בלתי מצוי".

אנחנו חיים בעולם גשמי, ואין לנו שום אפשרות להכיר מציאות אחרת, כמו שעם עיוור מלידה לא ניתן לדבר על צבעים. ומובן שאין מקום לשאלה מדוע התורה לא עוסקת בשכר שבעולם הבא, שהרי ממילא אין לנו שום הבנה בדברים אלו.

וכך ביאר הרמב"ם בהלכות תשובה¹¹ מהו העולם הבא:

"כבר הודיעונו החכמים הראשונים שטובת העולם הבא אין כח באדם להשיגה על בוריה ואין יודע גדלה ויפיה ועצמה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, ושְׁכָל הטובות שמתנבאים בהם הנביאים לישראל אינן אלא לדברים שבגוף שנהנין בהן ישראל לימות המשיח בזמן שתשוב הממשלה לישראל, אבל טובת חיי העולם הבא אין לה ערך ודמיון ולא דמוה הנביאים כדי שלא יפחתו אותה בדמיון, הוא שישעיהו אמר¹² 'עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו', כלומר הטובה שלא ראתה אותה עין נביא ולא ראה אותה אלא אלקים, עשה אותה האלקים לאדם שמחכה לו, אמרו חכמים כל הנביאים כולן לא ניבאו אלא לימות המשיח אבל העולם הבא 'עין לא ראתה אלקים זולתך'".

העולם הבא אינו שייך לתחום ההשגה ואפילו הדמיון שלנו, ואפילו לא של הנביאים, ולכן אין טעם שהתורה תעסוק בו. אמנם, מלמד אותנו הרמב"ם¹³, שגם כאשר התורה מסתפקת בהבטחות על שכר גשמי, הכוונה היא שגשמים פנינו אל השכר שבעולם הבא:

"והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן. וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלוש ורובי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן, אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא".

14 מאמר ראשון, אות ק"ט. עמ' ל"ו - ל"ז במהדרת הגאון מהר"י קאפח עם המקור הערבי.
15 ח, ה.

11 ח, ז.
12 ט"ז, ג.
13 הלכות תשובה ט, א.